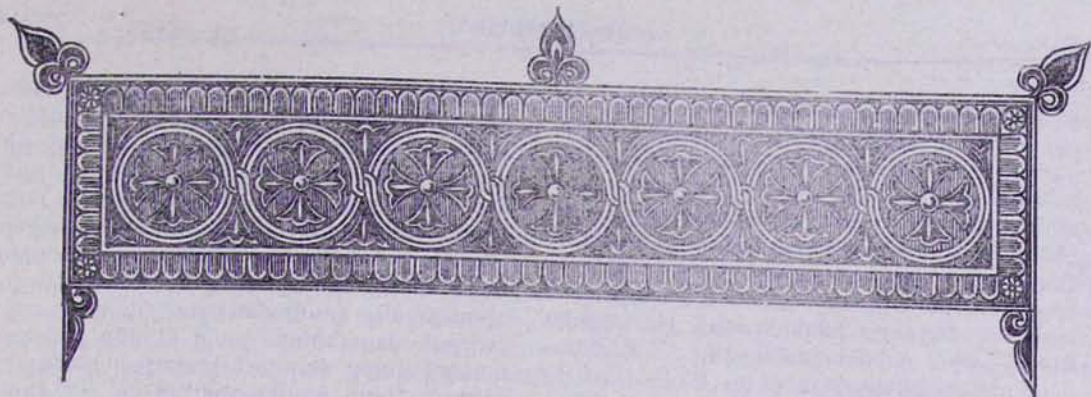




ԲԱԲԳԵՆ ԱՐՔԵՊ. ԱՊԱՏՅԱՆ

ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԵՐՍԵՍ ԾԵՈՐՀԱԼԻՆ
(Մահվան 800-ամյակին)

Դժվար իր ամբողջական իմաստին և խորհուրդին մեջ սահմանել հոգևորական բառը, որ մեր լեզվին ամենաարտահայտիչ եզրերեն մին է։ Հոգևորականի տեղ ուրիշ լեզուներ ունին կրոնական կամ եկեղեցական բառերը, բառեր, որոնք գործածական են նաև մեր ալ մայրենիին մեջ։ Բայց մենք շեշտը կուգենք դնել բառին լեզվաբանական առումեն ալելի անոր իսկության վրա։ Կարծեք հոգևորական եզրին մեջ նշանակել կուզի եկեղեցականի պաշտոնին լրությունը և սրբությունը։ Ի վերջո, կրոնականը ծառայողն է կրոնքին, առավելագույն՝ կրոնական սկզբունքներուն քարոզիչը, իսկ եկեղեցականը՝ պաշտոնյան հաստատության մը, որ որոշ ընկերություն մը կհատկանշե հատակ ծրագրով և սկզբունքներով։ Ինք՝ եկեղեցականը, այդ հատկատության մեջ, ընտրված ներկայացուցիչն է, տեսակ մը գործավարի հասկացողությամբ։ Այդ է, որ շատ անգամ պարկեշտ եկեղեցական մը կսահմանվի իր գործին հանդեպ ցուցաբերած եռանդին և պատասխանատվության զգացումով։ Խըղճամիտ աշխատանք մը կբավե հաճախ գնահատությունը ըլլալու եկեղեցվո պաշտոնյային։

Իր լայն իմացումին մեջ, սակայն, հոգեվորականը կընդգրկե ոչ միայն եկեղեցականի մը ամբողջական գործունեությունը, այլ է նաև ալելի բան մը։ Ան այդ գործունեության կոչվածն է իր խառնվածքով, իր ոգեկան մղումներով, ձգտումներով, որոնք կը-

խանդավառեն զինք բարձրագույն իրականացումներու, հոգևոր և բարոյական սկզբունքներու նվաճումին գիտակցությամբ։ Ան գործողը չէ միայն, այլ ապրողը նաև։ Քարոզիչը չէ լոկ բարոյական և կրոնական ճշմարտություններու, այլ կիրարկողը զանոնք իր անձնական կյանքին մեջ, որ մեծագույն քարոզն է ինքնին, ամենահամոզիչը բոլոր փաստարկություններուն։ Քրիստոնեության թե՛ հաշտությունը և թե՛ ձախողությունը ծնունդն են այս սկզբունքին։ Ունէ՛ ճշմարտություն կպահանջե իրագործում կյանքի մեջ, որպեսզի հասկնալի դառնա մարդուն համար։ Չապրված ունէ՛ սկզբունք մնոյալ տարր է, ինչպէս մեռած էր Քրիստոսի քարոզության օրերուն հրեական օրենքը, պարպրված ըլլալուն համար ոգին, որ կյանքն է ինքնին։ Այս հաստատումը ճիշդ բոլոր գաղափարական ուսուցումներուն համար։

Մեր միտքը ամփոփելով լոկ քրիստոնեական գաղափարականին շուրջ, որ գերազանցն է և վսեմագույնը բոլոր վարդապետական հոլացումներու մեջ, պիտի ըսենք, որ Հիսուսի կրոնին թե՛ ջատագովները և թե՛ հակառակորդները իրավունք ունին, երբ զայն կդիտեն Ավետարանի սկզբունքներուն և ճշմարտությանց կիրարկման ճամբով զայն դավանող ընկերության կյանքին մեջ։ Ավետարանը ի վերջո լոկ հայտարարություն կըմնա, աստվածային պատգամներու իր անհասանելության մեջ, եթե ան չվերածվի ամենօրյա կենցաղի, վարմունքի, գործունեու-

թյան կանոնի մը: Պետք է ընդունինք, որ քրիստոնյա ընկերությունը չէ արդարացուցած իր կոչումը, որ մեզի ենթադրել կուտա անկարելիության մը մասին, որ գանձ մոտիկ ապագային սիրո և խաղաղության ոգին տիրող և զսպանակող ուժը դառնա մարդկային գոյակցության: Երկու հազար տարիներ են անցած քրիստոսի օրերեն և նույն են մեղքերը ընկերության: Ս. Ներսես Շնորհալիի ակտաճանաչումը հանգամանորեն ներկայացված իր ԸՆԴՀԱՆՐԱՍԿԱՆՍԻՆ մեջ, այժմեական է մեր օրերուն համար այ, ինչպես էր Ավետարանի քարոզության սկզբնական շրջանին: Բայց եթե դժվար է փոխել մարդը, իր բնությամբ անմիջապես, հրաշքի համագոր ազդեցությամբ մը, այդ ըսել չէ, որ ճշմարտությունները պետք չէ հայտարարվին, նույն ուժգնությամբ և շեփորումով բոլոր ժամանակներու մեջ և բոլոր բեմերեն: Եվ բեմերուն ամենեն ազդեցիկը անձնական օրինակն է, գերազանց մարդը իր հավատքի, նվիրումի, ոգեկանության անսպառ խանդավառություններով: Ու քիչ են թիվով այդ որակի մարդերը. սակավաթիվ ընտրյալները ընկերության. նախասահմանվածներ անոնք, որոնք ընդհանրության հոգիին ամենեն վսեմագույն տենչանքներուն, ձգտումներուն, ազնվական խանդավառություններուն, բարոյական և հոգևոր ներշնչումներուն մարմնացումներն են, զգալիանցումները: Այդ քիչերուն է, որ կարտի մարդկային ընկերությունը իր մշակույթն ու քաղաքակրթությունը: Մեծերն են, որ պատմությունը կգրեն և անցյալին հեռավորությեն են իրենց անձին և վաստակին հրաշալի արևով կուսավորեն ապագային ճամբաները:

Ս. Ներսես Շնորհալի մեր ժողովուրդի պատմության նման այդ քիչերեն է: «Բագումը են կոչեցեալք եւ սակաւք ընտրեալք»: Արդյո՞ք պետք է մտածել ճակատագրականության մը մասին, որ կորոշե ընտրյալները և անոնց կուտա շնորհը տիրելու ժամանակներու վրա, խորտակելու մոռացումի պարիսպները, լայննալու և մեծնալու հոգիներու մեջ, լույս դառնալու իրենց բոցարձակ անձով ժողովուրդներու ոգեկան աշխարհեն ներս, հոն ջերմացնելու համար սարսափող սիրտը միախառնության տաք շունչով՝ կյանքի մութին, տագնապներուն և տառապանքներուն դեմ: Եվ զարմանալիորեն այդ ընտրյալները միշտ ոգեկանին առաքյալներն են: Անոնք, որոնք կաշխարհակալեն արտերու վրա, որովհետև իրենց զենքը ավելի ազդու է բարոյական ըլլալուն համար և այդ իսկ պատճառով հավիտենական տիրապետություն է իրենցը: Այդպես են բոլոր մշակույթի մարդիկը. հոգիի ճարտարագետները:

Եվ մեծագույն արվեստը գուցե կատարյալին պատկառմով իրականացած կյանքն է, օրինակը, մտատիպարը: Հոս է, որ թիվը կապակի ընտրյալներուն, մարդոց, որոնք ծաղկած և պտղաբերած ըլլան իրենց մարդկային բոլոր արժանիքներով անխոցելիորեն իրավ և վսեմ: Եղած են անշուշտ իմաստուններ, որոնց միտքը փայլ է տված և լույս գիտության, գրականության և փիլիսոփայության մարզերուն. բայց անոնք չեն եղած մտատիպարը մարդուն բարոյական ձգտումներուն: Սուկ արվեստագետ մը չէ հոգևորականը, այլ այն մարդը, որ իմացումը ունի հոգիի բարոյականին, որ զինք կառաջնորդե բարձունքներ աշխարհի կիրքերեն և ալեկոծումներեն ազատ աշխարհի մը իրականության, ուր կտիրեն հավերժորեն սերն ու խաղաղությունը: Աշխարհ փոթորիկն է հոգիին համար, ու սրբացած կյանքը արդյունք այն պայքարին, որ անդէ մարդը ի խնդիր հավիտենականին: Սրբությունը մեծագույն հաշտությունն է արվեստի մարզին մեջ, բայց ամեն արվեստագետ սուրբ մը չէ. ճշմարիտ հոգևորականը սրբության արվեստի մարզին նվաճողն է գերազանցապես: Ու ս. Ներսես Շնորհալին և՛ իմացական, և՛ հոգեկան մարզերուն պատկանող անզուգական տիտանն է, ամբողջ մարդը, որուն վաստակը կոզկորե սերունդներ և որուն կյանքը կմնա օրինակելի անոնց համար, որ եկեղեցիին սպասին կնվիրվին:

Հրաշալի համադրություն մըն է ս. Ներսես Շնորհալին մարդկային արժանիքներու և կարողության: Դաստիարակ է ան՝ մանկավարժի նորք զգայնությամբ օժտված, բանաստեղծ և երաժիշտ, գրագետ և վարչական գործիչ, աստվածաբան և դավանական գիտության տեսաբան, մարդ և առաքյալ, բարիի, գեղեցիկի, ճշմարտության անխոնջ քարոզիչ: Ու տակավին սիրո, խաղաղության և միության զինվորագրյալ մարդն է մարդ, եկեղեցին եկեղեցի, աշխարհն աշխարհ, ափե ափ նետված կամուրջի մը պես, որ բնական աշխարհը կկապե գերբնականին, մարդը կվերացնե Աստուծո: Կանչ մըն է ան, ձեռք մը, սիրտ մը, արցունք, գորգուրանք և սփոփանք, աղոթք աղերասարկու և խունկ անուշաբոյր, մարդկայնորեն աստվածային, տրվող, բաշխվող բոլորին, որ չմնա հոգի մը անարձագանք բարիի և գեղեցիկի ազդումներուն: Կարկաչափոս աղբյուր մ'է ան, շտեմարանված սրբության ավագանի բխմամբ, որ դարերու ճամբաներեն հոգնաբեկ սերունդներուն կհայայնաբերե կյանքին ջուրը, որ հագեցումն է արդարության և ճշմարտության ծաղալի հոգիներուն: Այդպես կզգա հավատացյալը եկեղեցիին մեջ, երբ խունկի գուլաներուն կգրկախառնվին Մեծ

Սուրբին գրած և եղանակած շարականներուն և աղոթքներուն հնչյունները սրտաբուխ և կտարածվին իբրև անհուն սփոփանք տառապած հոգիներուն վրա:

Հոգևորականը և աշխարհայինը երկու հակընդդէմ եզրեր կրօվին իրարու առաջին ակնարկով: Անհաշտ երկու աշխարհներ, զոր պիտի չկրնան մոտեցնել նույնիսկ փորձերը կրոնքի մեծերուն: Պարզ է, որ աշխարհ կրկնի անընդհատ ոգեղինության դեմ: Սիրո կրաշխի անձնականության և եսին զանափառքն ու սերը: Ծահադիտությունն ու ազահությունն է անկուշտ նյութին, կոտնահարե և կհալածե արդարությունը: Հպարտությունը ծաղրի կառնե խոնարհության ոգին: Հաճոյամությունը նսեմացնել կնգնի հոգեկան գոհունակություններու ապօած երջանկության զգացումը: Նյութը ի վերջո հակառակորդն է հոգիին: Դրամը, տիրապետող ուժը մարդուն կամքին վրա, Աստուծո տեղ, որ պետք է գերակշռեր անանց արժեքներու խոստումով մյուսին, որ կմոխրացնե երազները պահ մը բռնկում տալե վերջ տենչանքներուն: Այս տրամաբանությամբ մարդը ճիշդ է, որ չի կրնար ըլլալ երկուքին հետ. ծառա երկու տերերու. մին պետք է առնե և մյուսը թողու: Հավատարմությունը, ծառայությունը, նվիրումը կրնան տրվիլ մեկ տիրոջ միայն: Ասիկա ճիշդ՝ անստարկելիորեն:

Բայց տեղն է հաստատելու քրիստոնեության ճշմարտությունը: Չկա սկզբունքներու և նպատակներու երկվություն: Երկարմատյան վարդապետությունը ավետարանական գաղափար մը չէ: Բացարձակը մեկ է միշտ, որուն կմիտին բոլոր գործունեությունները: Այդ բացարձակը Աստվածն է, գերագույն բարին և ճշմարտությունը: Եվ հոգևորականը, այն մարդը, որ հասած է այս գիտակցության ու իր մտքի, սրտի և հոգիի բոլոր ուժերով և գործունեությամբ կգտնվի բացարձակի ըմբռնողության պարունակին մեջ, իր կյանքը նշանակետ ունի կատարելությունը իբրև ձգտում և ապրում: Եվ այդ հալիքշտակության և խոր համոզումին մեջ ամեն ինչ կենթարկե Աստուծո: Եվ այդպես իր անձնավորությունը կարժևորվի բարիի և գեղեցիկի իրագործումներով, կրառնա լույս, հավատք և սեր: Հոգևորականը սրբության տեսլահարն է ազնվագույն և անանց գոհացումներու ի խնդիր: Վսեմացած մարդն է ան, սուրբը, Ներսէս Շնորհալին, որուն մարդկային կերպարանքին ընդմեջեն կցոլանա այնքան պայծառ ու գեղեցիկ Աստուծո պատկերը: Մտառիպար հոգևորական, որուն շունչը կենսավորեց Հայաստանյայց սուրբ եկեղեցին և զայն ընծայեց Աստուծո, հավիտենականության:

«Զքոյս ի քոյոց Քեզ մատուցանեմք»:
Փառք իր սրբության և հանճարին:

